

۱۲۱۷۵۴۵

ابن خلدون

ترجمه و تدوین
دکتر کامیار صیقلی نمرحسینی

۱۳۹۲

سرشناسه	: صداقت ثمرحسینی، کامیار، ۱۳۵۱ - گردآورنده، مترجم
عنوان و نام پدیدآور	: ابن خلدون / ترجمه و تدوین کامیار صداقت ثمرحسینی
مشخصات نشر	: تهران: آفتاب توسعه، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۶۷-۲۴-۵: ۶۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فهرست نشده
یادداشت	: کتابنامه بصورت زیر نویس: <i>کتابخانه</i>
موضوع	: ابن خلدون، عبدالرحمان بن محمد، ۷۳۲ - ۸۰۸ق.
موضوع	: ابن خلدون، عبدالرحمان بن محمد ۷۳۲ - ۸۰۸ق. -- نقد و تفسیر.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ص ۱۱۳ D۱۱۶
رده بندی دیویی	: ۹۰۷/۲۰۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۹۹۲۱۳

ابن خلدون

ترجمه و تدوین: دکتر کامیار صداقت ثمرحسینی

ناشر: انتشارات آفتاب توسعه

نوبت چاپ / سال نشر: چاپ اول / ۳۹۲

طراحی جلد: یوسف بهرخ

شمارگان: ۷۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

شابک: ۵ - ۲۴ - ۷۸۶۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸ ISBN:

تمامی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ می‌باشد.

فهرست مطالب

مقدمه

فصل اول

در زمینه ابن خلدون سناری (دیار صداقت ثمرحسینی) ۱

فصل دوم

فرهنگ اصطلاحات علم عمران (محمد عابد الجابری) ۴۵

فصل سوم

منطق علم عمران ابن خلدون (علی الوردی) ۸۳

فصل چهارم

علم عمران - موضوع و روش (محمد عابد الجابری) ۱۲۳

فصل پنجم

مفهوم ملکه در اندیشه ابن خلدون (السید الشرقاوی) ۱۳۷

فصل ششم

شهر و دولت در اسلام (رضوان السید) ۱۵۳

مقدمه مترجم

یکی از مسائل فراموشی حجتان ابن خلدون شناس، آگاهی یافتن از ماهیت روشی «علم عمران» بوده است. این دانش نه زمانی ملموس تر می شود که آنان در صدد بیان نسبت «علم عمران» با علم (science) به مفهوم رایج آن در دوران تجدد (Modern) اروپا برآمدند. طرح این موضوع به دلایل متعددی، با ملاحظات و مشکلاتی همراه است. یکی آنکه ابن خلدون (۷۳۲ ق / ۷۱۱ ش / ۱۳۳۱ - ۸۰۸ ق / ۷۸۵ ش / ۱۴۰۶ م) موفق به ایجاد «سند تعلیم» برای علم عمران نشد و عمده تنبیهی وی «فقه مالکی» و نه «علم عمران» بود. این امر موجب شد تا علم عمران فاقد سنت پیوسته‌ای در تاریخ اندیشه جهان اسلام باشد. اصولاً عصر ابن خلدون نیز عصر از میان رفتن تمدن عظیم علم در غرب جهان اسلام است که او خود آن را در رابطه مستقیمی با عمران شهردهی دانست.^۱

دیگر آنکه مقدمه ابن خلدون به گونه‌ای یک دایرةالمعارف بزرگ است که گزاره‌های علم عمران، متأثر از منابعی مختلف و مرکب از گزاره‌هایی گوناگون، اعم از خبری و انشایی است. از این رو علم عمران، به تنهایی، معادل هیچ یک از علوم رایج معاصر، تأثیر تاریخ، فلسفه و جامعه‌شناسی نیست. روش تحلیل ابن خلدون در هر یک از این گزاره‌ها، مبتنی بر منطق تناسب آن گزاره با روش خاص خود است. ابن خلدون روش بررسی هر علم (مانند علم تاریخ) را با دیگر علوم (چون فقه، ادبیات شرعی و احکام سلطانی) متفاوت می‌داند.

^۱ ابن خلدون، عبدالرحمن. مقدمه ابن خلدون. (ترجمه) محمد پروین گنابادی، تهران: (چاپ هشتم) ۱۳۷۵، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ج ۲ / ۸۷۵ - ۸۷۷.

از زاویه‌ای دیگر، آغاز مطالعات نوین در زمینه «علم عمران» با تفاسیر شرق‌شناسان از آن همراه است. شناخت تاریخ و فرهنگ شمال آفریقا به جهت سیطره و استعمار آن، از جمله دلایل روی آوردن برخی از اندیشمندان و محققان کشورهای غربی (به‌خصوص فرانسه) به شناخت آثار متفکرانی چون ابن‌خلدون بوده است. البته مسئله «ابن‌خلدون و شرق‌شناسی» محدود به نگرش متفکر غربی نمی‌شود. گاه موطن مکانی یک متفکر در شرق است ولی به لحاظ فکری و فرهنگی متولد غرب است. چنانکه دکتر محمود امین العالم می‌نویسد، ابن‌خلدون شیلی شَمِیل (۱۸۶۰ - ۱۹۱۷) ابن‌خلدونی متأثر از نظریه چارلز داروین (۱۸۰۹ - ۱۸۸۲) است. نیز اثبات‌گرایی سده نوزدهم اروپا به طرز برجسته‌ای در پایان سده طه حسین جوان (۱۸۸۹ - ۱۹۷۳) پیرامون ابن‌خلدون به چشم می‌خورد و با برداشته‌های ملی‌گرایانه از ابن‌خلدون در آثار ملی‌گرایان عرب دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ میلادی هم‌چون عهد الساعاتی و برجسته‌ترین آنها ساطع الحصری (۱۸۸۹ - ۱۹۷۳) همگی مثال‌هایی از این واژه است.^۲

مطالعات تأثیرگذار شرق شناسی در نبود سنتی پیوسته و بومی در علم عمران، بررسی منطق روشی ابن خلدون را با دغدغه‌های بسیاری همراه کرده است. پس تعجبی ندارد اگر یکی از دغدغه‌های محمد باقر طبری در تألیف کتاب «فکر ابن خلدون العصبية و الدولة» بازگشت به مقدمه و جایگاه تاریخی آن و نه سرگرم شدن در میان انواع تطبیق‌های نادرست ابن خلدون با متفکران غربی (نظار منتسکیو؛ مارکس، آگوست کنت، ویکو، دورکهایم، آدام اسمیت و ...) و تأکید بر فضل یکی بر دیگری باشد.^۳

کتاب حاضر در شش فصل به تشریح دیدگاه‌های ابن خلدون می‌پردازد. فصل اول آن با عنوان «در زمینه ابن‌خلدون‌شناسی» نقدی است به برخی از روش‌های ابن‌خلدون‌شناسی در کشور به همراه معرفی برخی از منابع ابن‌خلدون‌شناسان عرب است.

٢. نك: مقاله دکتر محمود امين العالم باعنوان: «ابن خلدون في الفكر العربي الحديث» قابل دریافت از اینترنت وبگاه سازمان عربی تربیت، فرهنگ و علوم (المنظمة العربية للتربية والثقافة والعلوم تونس / AL.ECSO) به نشانی: www.alccso.org

^٢ الجابري، محمدعابد. فكر ابن خلدون العصية و الدولة: معالم نظرية خلدونية في التاريخ الاسلامي، بيروت: (الطبعة السابعة) ٢٠٠١، مركز دراسات الوحدة العربية، ص ٩

فصل دوم «فرهنگ اصطلاحات علم عمران» ترجمه بخشی از کتاب معروف دکتر محمد عابد الجابری است که جای خالی آن در مطالعات مربوط به حوزه ابن خلدون‌شناسی در کشورمان محسوس بود. این فرهنگ در عین اختصار، مشتمل بر شصت و یک اصطلاح مهم و کلیدی از علم عمران ابن خلدون است.

فصول سوم و چهارم این اثر به ترتیب با عناوین «منطق علم عمران ابن خلدون» و «علم عمران - موضوع و روش» اختلاف نظر و برخورد دو اندیشمند عرب یعنی علی الوردی (جامعه‌شناس عراقی) و محمد عابد الجابری (فیلسوف مغربی) را در تحلیل منطق ابن خلدون نشان می‌دهد. پیش از آنکه پذیرش یکی از این دو دیدگاه مهم باشد، توجه به این موضوع اهمیت دارد که هدف بسیاری از نویسندگان از پرداختن به ابن خلدون، چیزی فراتر از مقدمه او بوده است. مطالعه روشمند این گونه برخورد‌های فکری و گروه‌بندی‌ها می‌تواند موجب شکل‌گیری نوعی مصونیت فکری از پذیرش زود هنگام دیدگاه‌های فکری، هرچند با رنگ و لعابی خیره‌اننده شود.

در فصل پنجم مقاله‌ای در زمینه جامعه‌شناسی با عنوان «مفهوم ملکه در اندیشه ابن خلدون» از دکتر السید الشرقاوی و در فصل ششم نیز مقاله‌ای از رضوان السید با عنوان «شهر و دولت در اسلام مطالعه دیدگاه ابن خلدون» ارائه شده است که هر دو مقاله برای اولین بار در قالب این مجموعه منتشر می‌شوند.

انشاء الله انتشار این کتاب گامی کوچک ولی مفید در جهت معرفی اندیشه‌های ابن خلدون باشد. «و ما توفیقی الا بالله»

کامیار صداقت سرحدینی

استادیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران - ۱۳۹۲